

ואם אמנם אחיחוסו פוסקים בימינו לענין עישון סיגריות כימינו במקום ציבורי, ועישון בכלל כנושא לחזק בריאות ליחיד?

בשבתון נועם, כרך כ"ד - סנתון לכירור בעיות הלכה, הוצ' מכון תורה שלמה ירושלים חש"ב, עמ' ש"ו מחיכם הרב משה פיינשטיין, "על דבר עישון סיגריות בבית המדרש".

השאלה: הנה בדבר עישון סיגארטון בביהמ"ד ובבהכנ"ס שלומדים ומחללים כל חברי הכולל שיש אברכים שאינם יכולים לסבול העשן וגם משמע ששה לבגס מחולים מה שהיו כתבו בנוסח הבקשה שיש להם צעד גדול וכאב ראש ומזיק לבריאות שלהם ואולי מקצר גם את החיים... יש לחוש שאיבא גם שיוכלו לתלום גם מהעשן שאחרים מעשנים לא רחוק ממנו ומהעשן אשר נמצא בבימ"ד, ונשאלתי אם יכולין למונעם מלעשן בביהמ"ד ובבהכנ"ס".

בנהוג, שכלא וסריא ערוך בהלכה, ולסיום ... "ולא הזכרתי כמה שכתבו רבר שגורב גם ביטול תורה... אבל הדין ברור ופשוט כדכתבתי שאסור לעשן בביהמ"ד כשנמצא שאף אחד שאינו מעשן שמצטער מזה אף כשאינו נידון ... ובכל אופן אסור למענין לעשן בביהמ"ד ובכל מקום שנמצאים שם אנשי ולא מעשנים ואומרים שמזיק להם. ואף אם רק מצטערים בלבד. והנה ירדו כל אחד ואחד מחברי הגוסל משני הצדדים ובסוף אני שיקימו מה שכתבתי דעת פורה והלכה ברורה וישנה השלום בין החברים וחכמי התורה".

איסור העישון סכת ההלכה. כך מבתיב הרב דוד חיים הלוי, רב ראשי של סל אביב, בספרו "עשה לך רב", כרך ב' עמ' ט', חש"ח (מהד' שניה).

ורב"ו הרב

"האזהרה המצומצמת בתורה, היא הפסוק "רק השמר לך ושמור נפשו (דברים י"א, 9), וכן הפסוק "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם (שם, פסוק 15). מפסוקים אלה למדו רבותינו חובת זהירות ושמירה על החיים (ענין ברכות ל"ב): הרב ממשיך לענין ברמב"ם על סכנת בריאות... חמורים הם הדברים שנאסרו מכה סכנת בריאות מאיסורים אחרים, שכן כל ספק באיסור נידון לקולא, ואילו ספק מסכנת בריאות נידון לחומרא, וכלשון רבותינו "החמירא מכתא מאיסורא" (חולין י')

ומסכם תרב דוד חיים הלוי: ברור ביותר שהנזק הנגרם לבריאות... הוא
 כאין וכאפס לעומת הנזק הנגרם לאדם מעישון סיגריות. וכבר הובא במחקרים
 מדעיים, שבמחלה הסרטן, ובהתקפי לב, לוקים אחוז מהמעשנים יותר מאלה
 שאינם מעשנים. ופרט לכך, כל אדם המעשן חט ומרגיש בעצמו את זיהום
 ריאותיו בעקבות העישון.

אין לי שום ספק שאם היה העישון נפוץ בימי רבותינו חכמי התלמוד,
 ואפילו בימי גרולי הפוסקים, והיו יורעים מתוך חקירות אנשי המדע על
 הסיכון הרב הכרוך בעישון, היו אוסרים אותו איסור מוחלט, מבח הדיון
 וההלכה.

ולכן ברור ופשוט לעניות דעתי שיש איסור בעישון, וחובה כל אדם
 הרוצה לשמור על בריאותו, כדי לעבוד את אלקיו בכל מלא כחומיו, להמנע
 מעישון. וסומע לנו ישכון בס"ח.

מתוך טו"ח ציצ אליעזר, חלק חמשה עשר למחבר הספר, הרב אליעזר וולרנברג,
 חבר בית הדין הגדול בירושלים, בעל פרט ישראל למפרוח תורנית בשנת 1976,
 ונחשב לפוסק המובהק של בית חולים סערי צדק בבירה.

סימן ל"ט: השאלה: אם יש לאסור על פי דין עישוני סיגריות, ואם הזכות
 בידו הנמצאים במחיצה אחת עם המעשן למחות בידו בנימוק שהעשן מזיק להם.
 התשובה ניתנה בחודש המרבים בשמחה, תשמ"ב, לרופא ד"ר אלי יוסף שוסהיים.
 הרב מחליל בסעיף א. נדהמתי ונבהלתי וממש רעדה אחזתני עקב הסברתו
 המעמיקה והבכירה, וראיותיו הרפואיות המופתיות, והוכחותיו הממשיות
 המעידות כמה ערים שהעישון של סיגריות כמותו כגחלי כחמים לגוף, כי
 "הוא מזיק בצורה חמורה ביותר לבריאות הגוף של המעשן", וכי העישון עלול
 ממש לקצר את החיים ח"ו... הרב ממשיך להביא ראיות נוספות מש"ס ורמב"ם
 ובסעיף ג', מביא דוקא מקור בלתי מוכרז ממשיך אחר הצודדים לפלפל
 בהלכה.

ומצינו אחד מיוחד שיצא להחריע נגד העישון כבר לפני עשרות שנים,
 ח"ח חתן הגדול מאחיו בנה"צ בעל חפץ חיים והמשנ"כ ז"ל, והוא לו בספרו
ליקוטי אמרים פרק י"ג, דמדי דבריו והסיפוי על הרעות בכבודו אגב העישון...
 מוסיף וכותב: ואגב ראיתי לידי אודות עישון הסיגארין, בדבר קצת אודות
 זה, הנה כמה רופאים גזרו אומר שכל מי שהוא חלוש, אסור להרגיל את עצמו
 בזה שמחלים כחליו, ולפעמים נוגע גם לבשר... הרי לנו דברים כדורכנות
 מפי המוסק המקובל הח"ח זצ"ל על איסור החמור של העישון כשזה מזיק לגוף,

ולא עלה על דעתו שיש לומר בזה - שומר ה' - הואיל ורבים וכן שלמים מעשנים, אלא פסק פסקו הברור כי אם על יד העישון יברעו מכחותיו "כוראי יתבע לבסוף לדיון על זה".

ובסעיף ט' מסכת כעל ציץ אליעזר: "... זאת תורה העולה מדברינו להלכה, כי שפיר יש מקום לאסור העישון על פי דין חורה, וכמו כן לשמעשנים במקומות ציבוריים יכול שפיר כל אחד ואחד מהנמצאים שם שחושש מזה לפגוע בבריאותו למחות בידו המעשנים שלא יעשנו. (הערה ביבליוגרפית: מאמר חשוב זה נדפס לראשונה בקובץ: הלכה ורפואה, כרך ג' - ירושלים עמ' שכ - שכו).

כך כותבים 3 פוסקים בימינו. אסיפת חברים בסירת צבי החליטה מה שהיה רצון הרוב. לכאן ולכאן, ויהיה רעת הפוסקים בנושאים אחרים למעמים לא לפי דרך חנוכתנו ומחשבת ציונות-רפית. אבל, בכל אופן, בין פוסקי הדור תם נמנים, ואין להחלשם לחלוטין בדבריהם, ועל אחת כמה וכמה, אין להחלשם בקיומם בפסק הנוגע לעישון. וראיה הדברים להאמר ולהביא ליריעת הציבור כאשר ישנה נטייה אצל בודדים, ולמעמים, הרבה יהודים, המעלים ספק אם רבני הקוממנו מתיחסים לבעיות חברה, כריאות וכו' של חיים במאת חנוכהית. כדאי וכראי עוד יותר לעיין בקובצי הלכה היוצאים לאור בימינו אנו.

ניסן.

הערת המערכת: המקורות הנ"ל הגיעו למערכת לפני ביקורו של הרב מרדכי הלפרין בסירת צבי, שם פר' ואמתחן.

הערה ביבליוגרפית מעניין לקרוא מאמר: "הטבח בספרות ההלכה" בספר:

מחקרים בספרות התשובות מאת הרב פרופ' יצחק זאב כהנא, מוסד הרב קוק

מש"ג, עמ' 317 הדין בעישון והרחח טבב בספרות רכנית קרומה יותר.

והיה כבודי חודש

בחדשנו יעציהו

בשנת מברכים, במפילת ברכת החודש אנו מודיעים על הימים שיחול בהם ראש חודש. ויש לכל מהפלל לדעת ג"כ מועד וזמן ה"סולד" של החודש. כי לפי מנהג ספרד, מברכים קידוש לבנה החל מ- 7 ימים אחרי הסולד, ולפי מנהג אשכנז 3 ימים אחרי הסולד.

למעמד "קידוש לבנה" מסגרה מיוחדת משלו. הנה נעיין קצת בדברי הלכה ומחשבה בנידון:

בער, בסדרו "עבודת ישראל" ("סידור במסיל" ליהדות אשכנז - סוף המאה ה-19) מביא לפני ברכת הלכנה "...יש לחזרה אחר מנין עשרה משום כרוב עם הדרג מלך, וילכש בגדים נאים וישר רגליו ויברך מעומד, כי גדולה מצוה זו עד שאמרו עליה כל המברך על החודש בזמנו כאילו מקבל פני השכינה (סנהדרין מ"ב). וגם בספר יוסף אומץ - מאת יוסף יוזפא האן נוירלינגן זצ"ל, ראש לריינים ולכני הישיבה דק"ק פרנקפורט ענ"ם (הספר הורפס לראשונה בשנת 1723) בסעיף חס"ז כתוב: מה מאוד צריך זהירות גדולה להשגיח במצות קידוש הלכנה מדי חודש בחורשו כי דבה היא, ולאז מילוא זוטרחא היא מה שאמרו חכמינו ז"ל אלמלא לא זכו ישראל אלא לקבל פני אביהם שבשמים כל חודש וחודש דיום, דשמע ששקולה היא ככל המצות... לכן כל אדם יורז עצמו על היותר אפשר שלא חהיה המצוה הגדולה הזאת עוברת ממנו כי הוא מעוות לא יוכל לתקן עוד בחורש ההוא... בפעיק חק"ו מסכם המחבר: הנה הארכתי במצוה זו מאוד לרוב חביבותה וחשיבותה ובעיני קרוב לומר שמי שעובר עליו חודש ימים ולא זכה לקדשה ולקבל פני אביו שבשמים דהוי כזוף מאדו מברך שלא רצה להיראות לו ומסתיר פניו ממנו..."

חרג אליהו מונק ז"ל בספר עולם התפילות, כרך ב' בעמ' 33 תחת

הכותרת "ברכת הלכנה", מביא דעיון משלו לברכה: "...שני הטעמים לתפילה זו ... כי כשם שהתבוננות כמולד כחופעה טבע מעוררה בנו אח הכרח השכינה בטבע, כך יש בכל הצלה של ישראל מסכנות הגלות משום פנייה מחורש מחוך כל געורים של אור השכינה. כך משג גם כאן יסוד הטבע בבסיס ליסוד בהספוריה, וקשר הדוק זה משתקף בהסעי תפילתנו שיש בה משום שני יסודות אלה הנאים מאחד".

הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל בסידורו עולת ראיה מביא הערה שבאמצע ברכת הלבנה יש "... ורוכד כננד הלבנה ואומר ג'פ...". ועל דע זה מרחיב הרב שלמה אבינר, לשעבר רבה של קב' לביא, בספרו: עם כלביא, לשאלה: האם ברכת הלבנה היא "מצוה ממש" או "סתם מנהג"? ומה הטעם של ברכה זו? (סימן קנ"ו). הוא עונה: ברכת הלבנה היא דין גמור... וענין הברכה הוא שבה לקב"ה על כריאם צבא השמים שאינם משנים הצווי שנצטוו להמנהג בהילוך תקופותיהם... ובנוסף של הסידור נמצאים אחר קידוש לבנה דברי חז"ל מסנהדרין מ"ג (מובא לעיל)... ומרוב חשיבותה הסיק אביי, הלכך צריך לסימרינהו מעומדי - שצריך לאמר ברכת זו בעמידה". ומסיים הרב אבינר ברוח דברי הרב קוק שנאמרו לעיל:

"ובגלות המרה, לפעמים היה קשה לקיים שמחת הריקודים מפני פחד הגויים, אבל עכשיו שחזרנו, ביד השם הנטויה עלינו לטובה, ולקוממיות עצמאוננו ולהתחדשות ממלכתנו על ארצנו, ולתחית אומתנו, ראוי להתחזיר עטרה ליושנה, ולשמח ולרקוד לפניה".

הרב יששכר יעקובסון ז"ל, מחנך דגול בהמכורג, מקדיש בספרו "נתיב בידה" חלק ג', 12 עמודים לנושא זה. הוא מביא עשרות ציטוטים מרבנים, פוסקים והוגי דעות ולסיכום הוא כותב: "כפי שראינו, שניים הם הרעיונות ב"ברכת הלבנה" א. ברכת הוראה לה' על המאור שנתן לנו. ב. הלבנה אות היא לישראל ולבית דוד שלא אברה

תקומם, אלא חיים וקיימים הם ועתידים להתחדש ולפאר ליצורם - אמן". יכולתי להביא מדברי פוסקים, ראשונים ואחרונים, מעולם ההלכה האשכנזי והספרדי דברי שבת לחשיבות מצוה זו - אך קצרה היריעה. ואצלנו, בהוג שגבאי מברז במוצאי שבת: קידוש לבנה! ואז, יוצאים החוצה ונוספים של חברים, מבוגרים כצעירים, ולשמחתנו, גם הסף בין האוטרנים בקהל רב ברכת קידוש הלבנה. ויש לתמוה על כך שלא מעטים גם החברים שאינם יוצאים. אמנם הכרזת הגבאי אינה מחייבת, אבל ברכת הלבנה היא חלק מסדר התפילה בבית הכנסת שלנו, כמו בהרכה כחי הפילה בארץ ובחז"ל

ויש לקצות שעתה, אחרי עיון בדברים המובאים כאן והכנת שורש המנהג - תאמר הפילה זו כחשתפוח הציבור כולו כמו שנאמר: "ברוב עם חדרת מלך". ניסן פלוטקין

כי גרים הייתם...

מסע אל המולדת

שנה אולפן הגידור בסירת צבי הגיעה לסיכומה, דיוש לכתוב סיכום.

מתלבטים - מה לכתוב? במקומה שהיית האולפן אצלנו, בשלחו מספר מכתבים לחברים, דווחים על הלימודים באולפן, סיכומים קצרים בדף השבועי, וכך שו"ת אחד (מהרב ד.צ. תופמן) על גירות. לכן, לא ברור לי מה בדיוק לכתוב בסיכום כללי.

מאידך, דומי שכדאי להתייחס לנושא הגידור בכללותו, האם לקבל גרים כאשר סיבות הגידור (הנראות לעין, כי סיבות שבלב והנחתן נשארות נתחזות האלהי) - הן בנוסאי אישיות, או סיבות לאומיות, או אולי חפוש אחרי שורשים חדשים - ולא כדקא דבקות בה' ובמדי"ג מצוות.

הגליון הנדפח של "בעידה" יוצא לאור לכבוד חג השבועות - ואיזה חג מסמל יותר את הגידור ביהדות אם לא חג זה, שבו אנו מספרים את סיפורו של רוח המואביה, אטא של מלכות.

תוך כדי עיון במספרים הנעתי לספרו של כבוד הרב שלמה גורן שליט"א: תורת השבת והטוהר שיצא לאור בשנת תשמ"ב, ובמדינת "שבועות", בעמ' 204, מצאתי מאמר: הגירות באספקלריה של ההלכה.

יש לזכור, שהרב גורן, בהיותו הרב הראשי, היה למעשה הרוח החיה מאחורי כל המערכת של אולפני הגידור בישראל. הוא ניסה את תוכנית הלימודים וקבע נורמות לכל התהליך. זכור בוודאי לציבור מאבקו עם הקיבוצים החילוניים על הקמת מטה כשר בישובים עבור גרים מאותם קיבוצים שנמרו אולפנים. דמננין: על אף שהרב גורן נחשב בחוגים שונים כמקל, ידוע לי מאישים שונים שעסקו בניהול אולפני גידור בישראל, שהרב גורן החמיב בגידור בהשוואה לחוגים חרדים, שדקא הם הקלו בכך. אין זה סוד שעסטר מועמדות לגידור שהיו בשירת צבי ממש בתחילת הלימודים, פרשו מהאולפן, דעקב קשרים עם רבנים הנקראים חרדים, ובטילוב עם עבודת בית בנחים פרטיים ומספר זעום של שורה לימוד ביהדות - העליחו להתגייס תקופה ארוכה לפני האולפניסטים שנשארו אצלנו.

לאחר דברי הקדמה אלה, נתרכז, אם כך, במאמרו של הרב גורן על

הרב גורן מתירם כמאמר לעשרה נושאים, שכל אחד מהם יכול להיות נושא למאמר בפני עצמו.

1. שלושה טעמים לעליונותם של גרים על ישראל.
2. האם קבלת גר שבא להתגייס מהווה מצוה מן המורה.
3. שיטת הרמב"ם ויחסה לגרות.
4. המדרשים מעלים את מעמדם של הגרים ומעודדים קבלתם.
5. גם כבולי ישנן דעות המעודדות קבלת גרים.
6. הדיכוי בדבר אי קבלת גרים בשחרים אינו נא ללמד לדורות.
7. המקומו המיוחד של הלל בקבלת גרים.
8. הגישה לקבלת גרים לחומרא או לקולא היתה שונה בין הגבלי לירושלמי.
9. הבחנה בין הגרות בארץ לגרות בחו"ל.
10. לשיטת הזהר מעלתם של הגרים בעולם העליון שונה ממעלתם של ישראל.

ובנו, עשרה נושאים - כל אחד מאמר מקיף כשלעצמו. ודומי,

שהנושאים מספר 4-5, ו-9 פותחים פתח לגישה שונה לחלוצים בהתייחסות לקבלת גרים - בעוד שהדעה הרווחת היא, ובצדק למעשה, שהיהודים אינם מעודדים גיר וישנה גישה "פסיבית" לכל נזשא.

בהתחלה מאמרו מביא הרב גורן את הפסיקה הידועה על קבלת גרים.

ר' חלבו אמר [יבמות מ"ז, ב']; קשים גרים לישראל כספחת דכתיב "וגלוה הגר עליהם וגספחו על ביהם יתקב" (ישעיה י"ד, א).

הפסקה שלילית זו של האלסוד נגד מקבלי הגרים השפיעה על הנהל

לקבלתם של הגרים ונראה שילכידו עליהם מאוד כדי שימנעו מלהתגייס. לשומת

הפירושים המקובלים לפסיקה הנ"ל, ברוח שלילית, מצינו ארבעה פירושים

אחרים בתוספות, מסכת קידושין ע', ב'; שרונם מצינים את שבחם של הגרים

דקובעים את עליונותם הדתית על פני ישראל.

1. לפי שהזהיר הקב"ה עליהם בכ"ד מקומות שלא לחונות

אותם, ואי אפשר שלא יצערם, לכך קשים הם הגרים

לישראל כספחת.

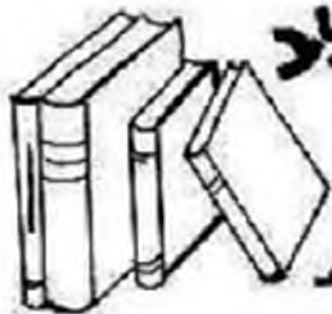
2. לפי סעי' הגרים ישראל בגלות כדאמר, מפני מה ישראל מפורזים בכל ארצות יומם משאר עובדי כוכבים? כדי שימוספו עליהם גרים.
3. לפי שהגרים בקיאות במצוות ודקדקין בהם, קשים הם לישראל כספתם.
4. ולפיכך קשים שנשטעו בישראל ואין הסכינה שורה אלא על משפחה ציוחסת.

אביא את דברי הרב גורן על ההבדל בגישות בין הבבלי והירושלמי, שמוא למעשה ההבדל בין גיור בארץ ישראל לגיור בחו"ל. "יחזק גס, שהדבר בלוי אם הגיור הוא בארץ או בחו"ל, כי כבר הבאנו האמור במסכת גרים: חביבה ארץ ישראל ממכשרת גרים, ואין זה רק ביחס להקיד על עצמו שהוא גר, אלא שבארץ ישראל אין לדחות את הגרים כאשר ישנם טיכונים להשתרשות בעם, בדת ובאמונה, אבל בחו"ל עתידם מוטל בספק, שמה הוא אהבה התלויה בדבר, ולכשייבטל הדבר תיבטל אהבתם לדתנו ולאמונתנו, לכך לא היתה דוח חכמי התלמוד הבבלי נוחה מעידוד ההגברות. אבל הירושלמי ובארץ ישראל נקטו גשיסת הלל הזקן, שערוד את הבאים להתגייר משום שידע, שסופם להתערות בעם ולעשות לשט קשים לכשיראו את במאור שביהדות".

כזאה היא גם שיסת המדרשים, שגם הם נתחברו בארץ ישראל וראו בתנועת ההתגברות חיוב גדול לתורה וליהדות. עד כאן, על קצה המזלג, מתוך מאמרו של הרב גורן. ואחרי אחד עשרה פסוקים מלאי דברי אורה ומחשבה מסיים הרב גורן: "...ויש מקום להתאריך בנושא זה, ועוד חזון למעד".

דאולי בשלושת מברכים של שאלות ותשובות של הרב, הנמצאים בשלבי הכנה ומחשבה, נוכל לעיין יותר בסוגיה הלכתית זו?

ספרים על ר' נחמן מברסלב

בסיום שנת תשס"א יופיעו בסדריו הספרות של התוכנות היומית, סקירות מקיפות על ספרים שיצאו לאור בשנה זו. מובן שאותנו מעניינים במיוחד ספרים חשובים שעוסקים בתחום האורני - לימודי יהדות בכלל, "בסידרת" אינה במה לספרות. בכל זאת ברצוני להפנות תשומת לב לחברים לתופעה מענינת בתחום הטלוויזיה בישראל.

מפעם לפעם הופך נדשא מסוים ל"להיס". דומני ששנת תשס"א הייתה שנת תר"ן, הרי הוא רבי נחמן מברסלב. פתאום הוא באופנה, ודיקא בתונים לא דמיים. עמא בר מחשבות פילוסופיות והתענינות באיסורים, גרמה לבולמוס ספרותי עליו ועל ספוריו. אציין את הספרים שהופיעו השנה:

1. תיקון הלב - ספורים, חלומות, שיחות - על ר' נחמן מברסלב. בעריכת שנתם שדה, הוצאת שוקן.
2. ספורי מעשיות - דברי נחמן מברסלב, בעריכת ישראל הר, הוצאת הקבוץ המאוחד.
3. ששת מספורי המעשיות - של ר' נחמן מברסלב. בערוף עברא ופירושים, הוצ' דבר, בעריכת הרב עדין שטיינזלץ.
4. בעל היסורים - אברהם יצחק גרין הי"ד. עם עובד, ביוגרפיה מקיפה ביותר.
5. ספורי חינוך של הר"ן - מאת יעקב חזן, הוצ' מבוט (לנוער).

בשנת 1971 - הופיע מטעם מוסד הרב קוק - ספורי מעשיות של ר' נחמן מברסלב. לפני מספר שנים - ספר "ביוגרפיה על תר"ן" מאת הרבנית יהודית קוק ע"ה.

השנה הציג תיאטרון "התאן הירושלמי" מחזה על תר"ן - שגם לפוד סכסוך דתי-חילוני בירושלים. נכון, התענינות מרובה בכתבי הר"ן ובנראה, לפי מספר הטוליים בישראל, שהשקיעו כספים ומאמץ, ההוצאה הייתה בדאית.

ר' נחמן מברסלב הוא אחד ההוגים הגדולים והמקוריים ביותר בעולמה של החסידות. גם בדורות הראשונים של החסידות, כשעודנה תנועה זו תחיה רוחנית בעם ישראל והעלטה מתוכה עשרות אישים גדולים, לא רבים היו בפלי שיפור קומה רוחני ובעלי מחשבה מעמיקה וסקרנית כר' נחמן מברסלב. בחייו רקערים, שהיו רצופים סכל גופני ורוחני, עלת נידו לכתוב כמה יצירות סופת ולהעמיד קבוצת חסידים, שנשארו נאמנים לתורתו ולאישיותו עד היום הזה, כמאה ומפשיים שנה אחרי מותו.

ר' נחמן נולד בא' ניסן חקל"ב (1772) בעיר מזיבז' שבאוקראינה. בשנת תקט"ו (1805) החל ר' נחמן לספר את ספורי המעשיות שלו. כל סיפור סופר כפי שעלה בדעתו, בעיקר לאחר שיחה או דבר תורה בנושא שהיה קשור בענינו של הסיפור. רוב סיפורי המעשיות ערוכים ובנויים בספורי-עט, למן הפתיחה בנוסח "פעם היה" ועד לפרסו הסגנון. סיפוריו של ר' נחמן הם בעלי צורה ספרותית סגובסת, שבאמצעותה אומר ר' נחמן את תורתו ומביע את מחשבותיו על נושאים מונים בדומה לספורי-אגדה או לספורי-עם. ספורי ר' נחמן מכילים דברי תורה מנוכסים וסרוכזים. ר' נחמן היה בקיא גדול בסקרא, כפי שהוא מעיד על עצמו, וכפי שניכר בכל כתביו. המקרא היה הסקור העיקרי לדמויים ולספורים. סקור אחר לחלק שעלילות ספוריו של ר' נחמן הוא, כנראה, תלומותיו. חלק ניכר מיצירתו של הר"ן הוא אוטוביוגרפי, ר' נחמן סרבה לתהות על עצמו ומספר את חוויותיו ואת מחשבותיו. אולם סיפורים רבים שסיפר ר' נחמן היו בספורי מנובנות על מאורעות שאדעו. כאשר סיפר את ספוריו בעל פה - הביע את רצונו שיופיעו בספר, הוא אמר: "בדעתי להדפיס ספר מעשיות, ויהיה למעלה כתוב גלסון הקודש ולטטה בלסון לעז".

ספורי המעשיות סופרו במקורם באידיש ור' נתן (תלמידו שהעתיק ספורי רבו) העלה אותם על הכתב בעברית, וכך נדפסו בתחילה. במשך תקופה ארוכה הדפיסו סיפורי ר' נחמן במספר מהדורות. בשנת תשס"א דעה מעניינת חדשה בכתבי וספורי הר"ן וזכינו למספר מהדורות. ולטרות אמורות בזמן ובטנוי דרכי ההבעה, נשארה מורשתו הרוחנית של ר' נחמן הידנית מאד ונעלת מסמעות לדורות שבאו אחרינו לא פחות משהייתה לבני זמננו.

צניזורה בוצרית - לא עלינו

במוצאי מנוחה האחרון של שנת חשמ"ג, והזיקימה אסיפת חברים שדנה בנושאי מליחות, בית כנסת וכו'. בדיון העיר יצחק אריאל על המשך השמטה קטע תפילת "עלינו". באסיפה לא נקבע דבר בענין זה ונהגנו בראש השנה כפי שנהגנו. יתכן שחברים אינם מודעים לנושא, ברצוני להבהיר את הדבר ולבקש תגובה.

את תפילת "עלינו לשבח" אנו אומרים שלוש פעמים ביום, והיא נאמרת בלחש. לא כן בראש השנה. בחזרת הש"ץ של מוסף הוא אומר אותה בקול רם וכאשר מגיע לקטע "שלא שם חלקנו בהם" סוגרים את ארון הקודש, וכשהש"ץ מגיע ל "ואנחנו כורעים" שוב פותחים אותו והציבור כורע כרך ונופל על פניו. הקטע בשלמותו כתוב כך במחזור רינת ישראל "... וגורלנו ככל המונם, שהם משחחורים להבל וריק ומתפללים אל אל לא יושיע ואנחנו כורעים". את האריחים אני הוספתי, במחזור רינת ישראל, וגם במחזור רבא במהדורות האחרונות, מופיע הקטע בחלק אינטגרלי של התפילה.

יש לדבור, מחזור רינת ישראל וגם הסידור בעריכת ר' שלמה סל הפך לספר התפילה המקובל כהפילה סידת צבי. יש להניח שבמרוצת השנים, יהיה ספר התפילה הבלעדי בקהילות. מאז מהדורות הראשונה של הסידור בשנת תשל"ג יש בידינו ובידי הרבה קהילות בארץ ובחו"ל סידור תפילה ארץ ישראלי - הכל לצורך דבר תהומות הממלכתי ותדורות שלאחריו.

והנה, כאשר נאמר תפילת "עלינו" בקול ע"י הש"ץ, והציבור מעיין במחזור רינת ישראל או מחזור רבא - מדלגים על הקטע שצינחי באריחים. ברצוני להביא דברי פרופ' יוסף הינזמן ז"ל שהיה חוקר מובהק של תפילת ישראל. בספר "עיוני תפילה" שיצא לאור בשנת תשמ"א ע"י האוניברסיטה העברית, בעמ' 60 הערה 27, יש התייחסות לנושא. (הדברים נכתבו לראשונה במעינת ס', השכ"ח, במאמר - מלכויות, זכרונות ושופרות). והנה דבריו של פרופ' הינזמן:

כידוע, הושמט בסידורים האשכנזיים אחרי המלים "וגורלנו ככל המונם" המשפט "שהם משחחורים להבל ולריק ומתפללים אל אל לא יושיע" בגלל טענת הצנזורה הנוצרית בימי הכיבוש, שהדברים אמורים בגנותה של הנצרות, היא אף מצאה "ראיה" לטענה זו בכך שהמלה "וריק" שווה בגימטריא ל"ישו". על ידי השמטה זו נמצאה תפילתנו מקוטעת, שכן ההדגשה "ואנחנו כורעים

ומשתחווים וכו' אין לה מובן אלא כניגוד ענייני ומגבולי למלים "שהם משתחווים להבל וריק". עד כאן דבריו.

ובכן, צנזורה חיצונית של נוצרים בימי הביניים "צנזורה עצמית"

שלנו בשנת חסמ"ד

ר' שלמה סל, בצדק, החזיר קטע מתפילתנו - כי ברור "...עם חפשי

בארצנו, ארץ ציון ירושלים" אין להתיחס ואין להנציח מצב שאין לאמר תפילתנו

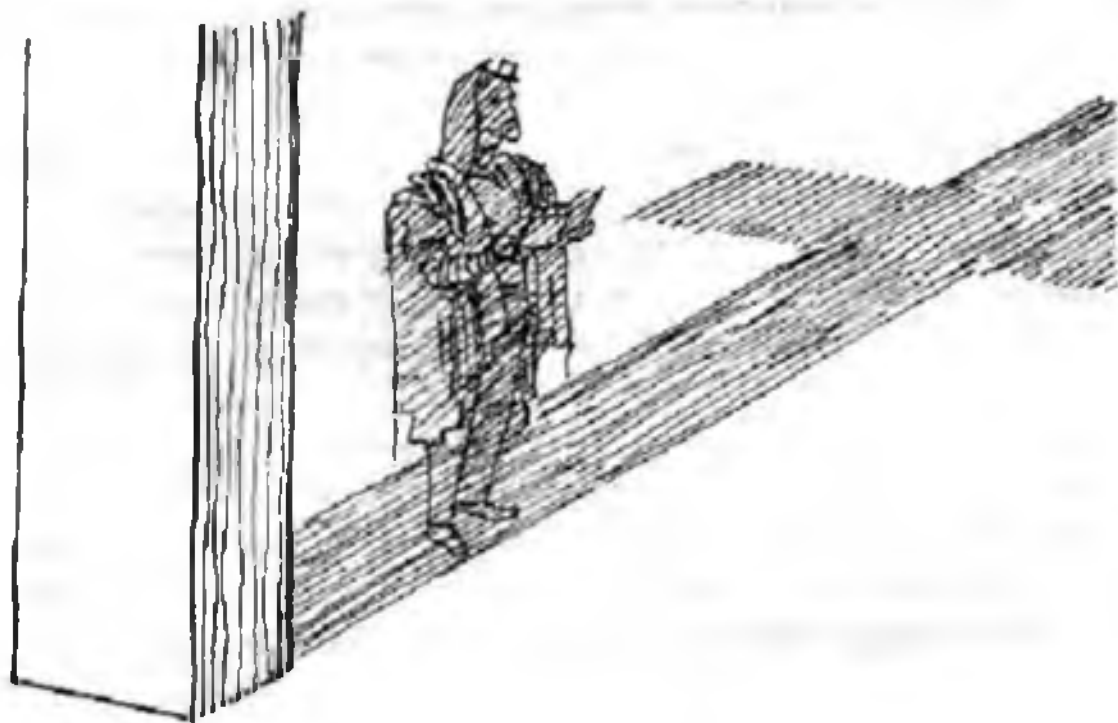
כשלמותם. אי לכך פונה אני לחברי ועדת בית הכנסת הנוכחית, לחברי ועדות

בית הכנסת בעבר הקרוב, לחברים תקובעים מנהגי בית כנסת בקהילתנו: ילמדנו

רכנו, למה לא לאמר התפילה כלשונה השלמה כפי שנדפסה במחזור וסידורים

היוצאים לאור בירושלים, בירת ישראל, בימינו אנו?

ניסן

"עשרה שערי הלכה" - באורי שיטות,
מקורות ורעיונות בנושאים הלכתיים -
מאת הרב חיים פרדס, אב בית דין רבני,
הל אביב - תשמ"ג.

מסירת מתנה בשבת (עמ' ר"ע)

הרמב"ם בהלכות שבת, פרק כ"ב, הלכה י"ג, פוסק:
אחד המוכר כפת (כלומר, שסיכס עם הקונה בליכור את ענין הסכורה) או
במסירה (של החפץ מיד המוכר לידי הקונה) - אסור. והיינו, מקח וממכר
אסור בשבת מדרבנן, גזירה שמא יבוא לידי איסור בתיבה.
הרב פרדס, כביסוס על דברי המור אורח חיים, סי' תכ"ד, והבית
יוסף שם, מגיע למסקנה שנתנית מתנה בשבת אסורה מדרבנן, כיון שבא בכלל
גזירת מקח וממכר, ורק במקום מצוה המתנה מותרת בשבת ויום טוב, כגון:
לצורך מי שלא הגיע ענייב מבשילין, או כדי לקנות לולב ואחרונ ביום טוב
למי שאין לו, כדי לקיים מצוות בטילת לולב. או, כדי לפנים רצונו של
חולה שלא יסתכן אם לא נמלא את מבוקשו - והוא להקנות את רכשו לאחר
בשבת. נמצא, שמתנה אסורה בשבת אלא אם כן היא לצורך מצות, כגון שאין
לו בלים אחריים לסעודה שבת מלבד הכלים שקנה מהגוי - והם הרי סעונים
סבילה. וקובע המחבר בשו"ע או"ח הלכות שבת סי' תכ"ג ז': "מותר להסביל
(במקוה בשבת)".

לכן, מסכם הרב פרדס, המבקש לתת מתנה בשבת או כחג לחתן בר מצוה,
לחנוכת בית, או לכל שמחה אחרת, שתי אפשרויות בידו: 1. לתת אותה למישהו
בערב שבת ויום טוב, כדי שיזכה אותה בהנחתה עבור מקבל המתנה. ונמצא
סזכה מקבל המתנה במתנה מערב שבת ומערכ יום טוב. 2. לתת אותה בשבת
ולומר למקבל המתנה שלא יתכוון לקנות אותה ולזכות בה עד לאחר צאת השבת.
אפשרות זו בירר להלכה להתיר הגאון הרב יחיאל ויינברג זצ"ל בספרו
"טרידי אש", חלק ב' סימן כ"ו, אבל נתינת מתנה בשבת עצמה אסורה היא
מדרבנן.

אנחנו נוהגים לתת חומש ונ"ך עם מפרשים לחתני בר-מצות כליל שבת. האם
אין מקום לשנות מהמנהג המקובל? אולי יש מקום שמגיש המתנה יכריז שאין

קנין בשבת, אלא הכר/בת מצוה ישתמש בספרים לעיון בשבת קודש עצמו, לשם
קיום מצות תלמוד תורה, ולכן אנו מוסיפים את מתנה הקבוצה כעת".

ביסן.

תיקון למחזור ימים נוראים "רינת ישראל"

דברים אלו נכתבים במקום מכתב לר' שלמה טל. ר' שלמה טל ערך, סידר ובאר את הסדור "רינת ישראל" ולאחרונה מחזור רינת ישראל לראש השנה ויום הכפורים. דומני, שתדבנה יהודים שאכן התפללו השנה במחזור "רינת ישראל" העבירו למחזיר הערות בכתב ובעל פה. ויש להניח שבעתונות הדתיות יסדר המחזור. חשבתי, שאולי לא לכל חברי טירת צבי יגיעו מאמרים אלו, לכן במוצאי רה"ש ומוצאי יו"כ ציינתי במחזוריים של כ"ב מסובים שמצאתי וגם כאלו שהעירו עליהם חברים. יש להדגיש: אנו מתמללים נוסח אשכנז, אבל ישנה עריכה שונה של נוסח זה בין מקום למקום. אנו בסידת צבי - הרי יש אומרים שיש כק"ס סירת צבי נוסח תפילה מיוחדת - לכן אין לצפות שמחזוריה שניה תתקן לפי מה שנהוג אצלנו. במובן שטיבושי דפוס יש לחקן. ומלה אחרונה: אני מציע לחברים שניציינו התקונים במחזור נוסח, ע"מ שיהיה בידם כלי שלט, ובמיוחד לילדים כי במופו של דבר יהפך מחזור זה למחזור הקבוע של ילדי וחברי סירת צבי.

מחזור ראש השנה

עמ' 154 אחרי ברכת "יוצר אורי" הש"ק אומר את המסוק: אור עולם באוצר חיים, אורות מאפל אמר ויהי. לא מודפס.

עמ' 189 שיר של יום בעמ' 255 לפני הוצאת ספר תורה.

עמ' 190 לפני "שלוש עשרה מידות" ושום בטוגררים ויש אומרים אסילו בשבח. בסירת צבי כן אומרים י"ג מידות בשבח.

עמ' 205 תפילה לשלום המדינה. לפני הכנסת הספר לארון ולא כמורפס. מקומו במחזור בעמ' 202 (מנהג סירת צבי - לא בשבח).

עמ' 215 זכרונות

תוסעים בתפילת עמידה מוסף.

עמ' 218 שופרות

כדאי לציין במחזור - במיוחד עבור ילדים.

עמ' 220 עבודה

עמ' 259 קידושא רבה לראש השנה. גם לוח מנהגים של היכל שלמה וגם הלוח של טייקצ'ינסקי מביאים שיש לומר את הפסוק "וידבר משה את מועדי ה'" אל בני ישראל" (הפסוק לא מודפס כלל!) כך מודפס הפסוק: "תקעו בשופר...". ויש חולקים אם בכלל יש לומר פסוק זה בקידוש.

וכן פוסק המסה אפרים, סימן הקצ"ז טעיה ג' (ראה ס"ק ג' בפירוט אלף המגן). וג"כ בסידור יעב"ץ.

עמ' 293 בעמ' של תפילה "שחרית ליום שני" כתוב בסוגריום על חוספח לאמירה בשבת. וככן, אין יום ב' דראש השנה נופל בשבת.

עמ' 356 שיר ל יום בעמ' 356 לפני סדר הוצאת ספר תורה.

עמ' 321, 324, 326 לציון שתוקעים כמוסף.

עמ' 360 חיקור כמו בעמ' 259.

מחזור גוסלפון

עמ' 255 אנהנו סוגרים ארון אחר קטע אחרון של "מעשה אלוקינו" ופוחחים עוד מעט לפני "ונחנה חוקה" בעמ' 256 (לא צוין במחזור).

עמ' 344 צריך לכתוב אשרי במקום "וכא לציון גואל".

עמ' 345 צריך לכתוב למעלה "וכא לציון גואל" במקום "אשרי".

עמ' 352 במקום "ונחנה" (שורה שניה למעלה) יש להגיד בתפילה נעילה "ונחנה".

עמ' 376 כתוב במחזור לפני "אבינו מלכנו" פוחחים את הארון. למעשה, ארון הקודש פתוח לכל תפילה נעילה.

עמ' 378 אנהנו אומרים את הפסוק "ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלוך לעולם ועד" אחרי אמירת שבע פעמים "ח' הוא אלוקים". הפסוק לא כתוב כלל במחזור.

בנוגע לתקיעות כאשר הש"ץ אומר קדיש שלם - יש מנהגים שונים אם תוקעים באמצע, בסוף וכו'.

עמ' 466 לפני הקטע "דעת" יש לומר אתה חוננתנו (בתפילה ערבית) לא פתור כלל!

בכל אופן, מחזור נאח שכלנו ציפינו לו וטוב שיצא סוף לאור.